

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قانون آیین دادرسی دادگاه‌های
عمومی و انقلاب (در امور مدنی)
با اعراب‌گذاری

.....

تدوین:

گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش

اعراب‌گذاری: مصطفی افشاری

انتشارات چتر دانش

عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) با اعراب‌گذاری/تدوین گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش ؛ اعراب‌گذاری مصطفی افشاری.
مشخصات نشر	تهران: چتر دانش، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۸۷ ص؛ ۱۱×۱۷ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۰۹۲-۲
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبیا
موضوع	دادگاه‌های انقلاب -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Revolutionary courts -- Law and legislation -- Iran *
موضوع	آیین دادرسی مدنی -- ایران
موضوع	Civil procedure -- Iran
موضوع	حقوق مدنی -- ایران
موضوع	Civil rights -- Iran
شناسه افزوده	افشاری، مصطفی، ۱۳۶۸ -
شناسه افزوده	موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش
رده بندی کنگره	پ ۱۳۹۵ ۱۵۸۸/۱۲۸ KMH
رده بندی دیویی	۳۴۷/۵۵۰۴
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۷۹۵۶۴

نام کتاب	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) با اعراب‌گذاری
ناشر	چتر دانش
تدوین	گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش
اعراب‌گذاری	مصطفی افشاری
نوبت و سال چاپ	دوم - ۱۳۹۹
شمارگان	۵۰۰
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۰۹۲-۲
قیمت	۲۵۰۰۰ تومان

مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - کوچه نوروز - پلاک ۱۳

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۷۸۹۱۵ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۸۹۰۵۹

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

فهرست

قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹.....	۱۰
کتابِ اوّل: در امور مدنی.....	۱۰
کلیّات.....	۱۰
بابِ اوّل: در صلاحیتِ دادگاه‌ها.....	۱۳
فصلِ اوّل: در صلاحیتِ ذاتی و نسبیِ دادگاه‌ها.....	۱۳
فصلِ دوّم: اختلاف در صلاحیت و ترتیبِ حلّ آن.....	۱۷
بابِ دوّم: وکالت در دعاوی.....	۱۹
بابِ سوّم: دادرسیِ نخستین.....	۲۷
فصلِ اوّل: دادخواست.....	۲۷
مبحثِ اوّل: تقدیمِ دادخواست.....	۲۷
مبحثِ دوّم: شرایطِ دادخواست.....	۲۷
مبحثِ سوّم: مواردِ توقیفِ دادخواست.....	۲۹
مبحثِ چهارم: پیوست‌های دادخواست.....	۳۰
فصلِ دوّم: بهایِ خواسته.....	۳۲

۳۳	فصلِ سوّم: جریانِ دادخواست تا جَلِسِه رَسیدِگی
۳۳	مَبَحَثِ اوّل: جریانِ دادخواست
۳۴	مَبَحَثِ دوّم: ابلاغ
۴۱	مَبَحَثِ سوّم: ایرادات و مَوَانِعِ رَسیدِگی
۴۴	فصلِ چَهَارُم: جَلِسِه دادرسی
۴۷	فصلِ پنجم: توقیفِ دادرسی و اِستردادِ دَعْوَا و دادخواست
۴۹	فصلِ شِشُم: اُمُورِ اِتِّفَاقی
۴۹	مَبَحَثِ اوّل: تَأْمینِ خواسته
۴۹	۱- دَرخواستِ تَأْمین
۵۳	۲- اَقسامِ تَأْمین
۵۵	مَبَحَثِ دوّم: ورودِ شَخْصِ ثَالِث
۵۶	مَبَحَثِ سوّم: جَلِبِ شَخْصِ ثَالِث
۵۸	مَبَحَثِ چَهَارُم: دَعْوایِ مَتَقَابِل
۵۹	مَبَحَثِ پَنجم: اَخْذِ تَأْمینِ اَز اَتْبَاعِ دولت‌هایِ خَارِجی
۶۰	فصلِ هفتم: تَأْمینِ دَلیلِ و اِظْهَارنامه
۶۰	مَبَحَثِ اوّل: تَأْمینِ دَلیل
۶۲	مَبَحَثِ دوّم: اِظْهَارنامه

فصل هشتم: دعاوی تصرفِ عدوانی، ممانعت از حق و مزاحمت..	۶۳
فصل نهم: سازش و درخواستِ آن	۶۹
مبحثِ اول: سازش	۶۹
مبحثِ دوم: درخواستِ سازش	۷۱
فصل دهم: رسیدگی به دلایل	۷۲
مبحثِ اول: کلیات	۷۲
مبحثِ دوم: اقرار	۷۳
مبحثِ سوم: اسناد	۷۴
الف- مواد عمومی	۷۴
ب- انکار و تردید	۷۸
ج- ادعای جعلیت	۷۹
د- رسیدگی به صحت و اصلتِ سند	۸۱
مبحثِ چهارم: گواهی	۸۳
مبحثِ پنجم: معاينه محل و تحقیق محلی	۸۸
مبحثِ ششم: رجوع به کارشناس	۹۰
مبحثِ هفتم: سوگند	۹۴
مبحثِ هشتم: نیابت قضایی	۹۹

- فَصْلُ يَارِذَهُمْ: رَأَى ۱۰۱
- مَبْحَثِ أَوْلٍ: صُدُورٌ وَ انْشَاءِ رَأَى ۱۰۱
- مَبْحَثِ دُومٍ: ابْتِلَاغِ رَأَى ۱۰۲
- مَبْحَثِ سِوَمٍ: حُكْمِ حُضُورِي وَ غِيَابِي ۱۰۳
- مَبْحَثِ چَهَارُمٍ: وَ اِخْوَاهِي ۱۰۴
- مَبْحَثِ پَنْجُمٍ: تَصْحِيحِ رَأَى ۱۰۶
- مَبْحَثِ شِشُمٍ: دَاذِرْسِي فُورِي ۱۰۷
- بَابِ چَهَارُمٍ: تَجْدِيدِنَظَرُ ۱۱۱
- فَصْلِ أَوْلٍ: أَحْكَامٌ وَ قَرَارِهَائِي قَابِلِ نَقْضٍ وَ تَجْدِيدِنَظَرُ ۱۱۱
- فَصْلِ دُومٍ: آرَائِي قَابِلِ تَجْدِيدِنَظَرُ ۱۱۱
- فَصْلِ سِوَمٍ: مُهَلَّتِ تَجْدِيدِنَظَرُ ۱۱۳
- فَصْلِ چَهَارُمٍ: دَاذِخْوَاَسْتُ وَ مُقَدَّمَاتِ رِسِيدِگِي ۱۱۴
- فَصْلِ پَنْجُمٍ: جِهَاتِ تَجْدِيدِنَظَرُ ۱۱۸
- بَابِ پَنْجُمٍ: فَرَجَامُ خَوَاهِي ۱۲۳
- فَصْلِ أَوْلٍ: فَرَجَامُ خَوَاهِي دَرِ أُمُورِ مَدَنِي ۱۲۳
- مَبْحَثِ أَوْلٍ: فَرَجَامُ خَوَاهِي وَ آرَائِي قَابِلِ فَرَجَامُ ۱۲۳
- مَبْحَثِ دُومٍ: مَوَارِدِ نَقْضِ ۱۲۵

- ۱۲۷ ..... مَبْحَثِ سَوْمٍ: تَرْتِيبِ فَرَجَامِ خَوَاهِي
- ۱۳۰ ..... مَبْحَثِ چَهَارُم: تَرْتِيبِ رِسِيْدِ گِي
- ۱۳۳ ..... مَبْحَثِ پَنْجُم: مُهْلَتِ فَرَجَامِ خَوَاهِي
- ۱۳۳ ..... مَبْحَثِ شِشُم: اِقْدَامَاتِ پَسِ اَز نَقْضِ
- ۱۳۷ ..... مَبْحَثِ هَفْتُم: فَرَجَامِ تَبْعِي
- ۱۳۸ ..... فَصْلِ دُوُم: اِعْتِرَاضِ شَخْصِ ثَالِثِ
- ۱۴۰ ..... فَصْلِ سَوْمِ: اِعَادِهٖ دَادْرِسِي
- ۱۴۰ ..... مَبْحَثِ اَوَّلِ: جِهَاتِ اِعَادِهٖ دَادْرِسِي
- ۱۴۱ ..... مَبْحَثِ دُوُم: مُهْلَتِ دَرْخَوَاسْتِ اِعَادِهٖ دَادْرِسِي
- ۱۴۳ ..... مَبْحَثِ سَوْمِ: تَرْتِيبِ دَرْخَوَاسْتِ اِعَادِهٖ دَادْرِسِي وَ رِسِيْدِ گِي
- ۱۴۷ ..... بَابِ شِشُم: مَوَاعِدِ
- ۱۴۷ ..... فَصْلِ اَوَّلِ: تَعْيِيْنِ وَ حِسَابِ مَوَاعِدِ
- ۱۴۸ ..... فَصْلِ دُوُم: دَادْنِ مُهْلَتِ وَ تَجْدِيْدِ مَوْعِدِ
- ۱۵۰ ..... بَابِ هَفْتُم: دَاوْرِي
- ۱۶۵ ..... بَابِ هَشْتُم: هَزِيْنِهٖ دَادْرِسِي وَ اِعْسَازِ
- ۱۶۵ ..... فَصْلِ اَوَّلِ: هَزِيْنِهٖ دَادْرِسِي
- ۱۶۵ ..... فَصْلِ دُوُم: اِعْسَازِ اَز هَزِيْنِهٖ دَادْرِسِي

بابِ نُهُمْ: مطالبه خسارت و اجبار به انجام تعهد	۱۶۹
فصلِ اول: کلیات	۱۶۹
فصلِ دوم: خسارات	۱۷۰
فصلِ سوم: مستثنیات دین	۱۷۱
سایر مقررات	۱۷۳
قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب ۱۳۹۳..... ۱۷۴	

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی به‌منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱

کتابِ اوّل: در امور مدنی کلیات

ماده ۱- آیین دادرسی مدنی، مجموعه اصول و مقرراتی است که در مقام رسیدگی به امور حسبی و کلیه دعاوی مدنی و بازرگانی در دادگاه‌های عمومی، انقلاب، تجدیدنظر، دیوان عالی کشور و سایر مراجعی که به موجب قانون، موظف به رعایت آن می‌باشند، به کار می‌رود.

ماده ۲- هیچ دادگاهی نمی‌تواند به دعوایی رسیدگی کند، مگر اینکه شخص یا اشخاص ذی‌نفع یا وکیل یا قائم‌مقام یا نماینده قانونی آنان، رسیدگی به دعوای را برآیند قانون درخواست نموده باشند.

ماده ۳- قضات دادگاه‌ها موظفند موافق قوانین به دعاوی رسیدگی کرده، حکم مقتضی صادر و یا فصل خصومت نمایند. در صورتی که قوانین موضوعه کامل یا صریح نبوده یا متعارض باشند یا اصلاً قانونی در قضیه مطروحه وجود نداشته باشد، با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر و اصول حقوقی که مغایر با موازین

شَرعی نباشد، حُکْمِ قَضِیَه را صادر نمایند و نمی‌توانند به بهانه سُکُوت یا نَقْص یا اِجْمال یا تَعَارُضِ قَوَانین از رسیدگی به دَعْوَا و صُدُورِ حُکْمِ اِمْتِناع و رَزَنَد وَاَلَا مُسْتَنکِف از اِحْقاقِ حَقِّ سِنَاخْتِه شُدِه و به مُجَازاتِ اَن مَحْکُوم خواهند شد.

تبصره - چنانچه قاضی، مُجْتَهِد باشد و قانون را خِلافِ شَرع بدانَد، پَرَوَنده به شُعْبِه دیگری جَهْتِ رسیدگی، اِرْجاع خواهد شد.

ماده ۴- دادگاه‌ها مَکَلَّفَنَد دَر مَورِدِ هَر دَعْوَا، به طَورِ خَاصِّ تَعیینِ تَکْلِیف نمایند و نَباید به صُورَتِ عَامِّ و کَلِّی حُکْم صادر کنند.

ماده ۵- آرای دادگاه‌ها قَطعی است، مَگر در مَوارِدِ مُقَرَّر در بابِ چِهارمِ این قانون یا در مَوارِدی که به مَوجِبِ سائِرِ قَوَانین، قَابِلِ نَقْص یا تَجْدیدِ نَظَر باشند.

ماده ۶- عُقُود و قَراردادهایی که مَخِلِّ نَظْمِ عُمومی یا بَر خِلافِ اَخلاقِ حَسَنِه که مَعاييرِ با مَوازینِ شَرع باشد، در دادگاه قَابِلِ تَرْتیبِ اَثَر نیست.

ماده ۷- به ماهیتِ هیچ دَعوایی نمی‌توان در مَرَحَلِه بالاتر رسیدگی نمود، تا زمانی که در مَرَحَلِه نُخستین در آن دَعْوَا حُکمی صادر نَشُدِه باشد، مَگر به مَوجِبِ قانون.

ماده ۸- هیچ مَقامِ رَسْمی یا سازمان یا اِداره دولتی نمی‌تواند حُکْم دادگاه را تَغْییر دَهد و یا اَز اِجْرای اَن جِلْوگیری کند مَگر

دادگاهی که حکم صادر نموده و یا مرجع بالاتر، آن هم در مواردی که قانون معین نموده باشد.

ماده ۹- رسیدگی به دعاوی که قبل از تاریخ اجرای این قانون اقامه شده، به ترتیب مقرر در این قانون ادامه می‌یابد.

آرای صادره از حیث قابلیت اعتراض و تجدید نظر و فرجام، تابع قوانین مجری در زمان صدور آنان می‌باشد، مگر اینکه آن قوانین، خلاف شرع شناخته شود. نسبت به کلیه قرارهای عدم صلاحیتی که قبل از تاریخ اجرای این قانون از دادگاه‌ها صادر شده و در زمان اجرای این قانون در جریان رسیدگی تجدیدنظر یا فرجامی است به ترتیب مقرر در این قانون عمل می‌شود.

بابِ اَوَّل: دَرِ صَلَاحِیَّتِ دادگاهها

فَصْلِ اَوَّل: دَرِ صَلَاحِیَّتِ ذَاتِی و نِسْبِیِ دادگاهها

ماده ۱۰- رسیدگی نُهسْتین بَه دَعَاوی، حَسَبِ مُورِدِ دَرِ صَلَاحِیَّتِ دادگاههای عُمومی و انقلاب است، مگر در مَواردی که قَانُونِ مَرَجَع دیگری را تَعیین کرده باشد.

ماده ۱۱- دَعْوَا بَایَد دَرِ دادگاهی اِقَامِه شُود که خواننده، در حُوزِه قَضایی آن اِقَامَتگاه دارد و اگر خواننده در ایران اِقَامَتگاه نَداشته باشد، دَرِ صُورَتِی که در ایران، مَحَلِّ سُکُونَتِ مُوقَّتِ دَاشْتِه باشد، در دادگاه همان مَحَلِّ بَایَد اِقَامِه گردد و هرگاه در ایران اِقَامَتگاه و یا مَحَلِّ سُکُونَتِ مُوقَّتِ نَداشته، ولی مال غَیرمَنْقُولِ دَاشْتِه باشد، دَعْوَا در دادگاهی اِقَامِه می شود که مال غَیرمَنْقُولِ در حُوزِه آن واقع است، و هرگاه مالِ غَیرمَنْقُولِ هم نَداشْتِه باشد، خواهان در دادگاهِ مَحَلِّ اِقَامَتگاهِ خود، اِقَامِه دَعْوَا خواهد کرد.

تبصره- حوزِه قَضایی، عبارت است از، قَلَمَرُو یک بَخْشِ یا شَهْرِستان که دادگاه در آن واقع است. تَقْسیم بِنَدِ حُوزِه قَضایی بَه واحدهایی از قَبیلِ مُجْتَمَعِ یا نَاحِیَه، تَغْییری در صَلَاحِیَّتِ عَامِ دادگاهِ مُسْتَقَرِّ در آن نمی دهد.

ماده ۱۲- دَعَاویِ مَرْبُوطِ بَه اِمْوَالِ غَیرمَنْقُولِ اَعْمِ از دَعَاویِ مَالِکِیَّتِ، مُزَاحَمَتِ، مُمَانَعَتِ از حَقِّ، تَصَرُّفِ عُدْوَانِی و سَایرِ حَقُوقِ

راجع به آن، در دادگاهی اقامه می‌شود که مال غیر منقول در حوزه آن واقع است، اگرچه خواننده در آن حوزه، مقیم نباشد.

ماده ۱۳- در دعوای بازگانی و دعوای راجع به اموال منقول که از عقود و قراردادهای ناشی شده باشد، خواهان می‌تواند به دادگاهی رجوع کند که عقد یا قرارداد در حوزه آن واقع شده است یا تعهد می‌بایست در آنجا انجام شود.

ماده ۱۴- درخواست تأمین دلایل و امارات از دادگاهی می‌شود که دلایل و امارات مورد درخواست، در حوزه آن واقع است.

ماده ۱۵- در صورتی که موضوع دعوا، مربوط به مال منقول و غیر منقول باشد، در دادگاهی اقامه دعوا می‌شود که، مال غیر منقول در حوزه آن واقع است، به شرط آنکه دعوا در هر دو قسمت، ناشی از یک منشاء باشد.

ماده ۱۶- هر گاه یک ادعا، راجع به خوانندگان متعدّد باشد که در حوزه‌های قضائی مختلف اقامت دارند، یا راجع به اموال غیر منقول متعدّدی باشد که در حوزه‌های قضائی مختلف واقع شده‌اند، خواهان می‌تواند به هر یک از دادگاه‌های حوزه‌های یاد شده مراجعه نماید.

ماده ۱۷- هر دعوایی که در اثنای رسیدگی به دعوای دیگر از طرف خواهان یا خواننده یا شخص ثالث، یا از طرف متداعیین اصلی بر ثالث اقامه شود، دعوای طاری نامیده می‌شود. این دعوا اگر با

دَعَوایِ اصلی، مُرتَبِط یا دارای یک مَنشَأ باشد، در دادگاهی اِقامه می‌شود که دَعَوایِ اصلی در آنجا اِقامه شده است.

ماده ۱۸- عُنْوَانِ اِحْتِسَاب، تَهَاتُر یا هَر اِظْهَارِی که دِفاعِ مَحْسُوب شُود، دَعَوایِ طاری نَبُوده، مَشْمُولِ ماده (۱۷) نَخواهد بود.

ماده ۱۹- هرگاه رسیدگی به دَعْوَا، مَنوط به اِثباتِ ادْعایی باشد که رسیدگی به آن در صَلاحِیَّتِ دادگاه دیگری است، رسیدگی به دَعْوَا تا اِتْخَاذِ تَصْمِیمِ از مَرْجِعِ صَلاحِیَّتِ دار، مَتَوَقَّف می‌شود. در این مورد، خواهان مَکَلَّف است ظَرْفِ یک ماه دَر دادگاهِ صَالح، اِقامه دَعْوَا کند و رسیدنِ آن را به دَفْتَرِ دادگاهِ رسیدگی کُننده تَسْلِیم نماید، دَر غَیرِ این صُورَت، قَرارِ رَدِّ دَعْوَا صَادِر می‌شود و خواهان می‌تواند پس از اِثباتِ ادْعَا، در دادگاهِ صَالحِ مَجْدداً اِقامه دَعْوَا نماید.

ماده ۲۰- دَعَوایِ راجع به تَرکِه مَتَوَفّی اگر چه خواسته، دین و یا مَرْبُوط به وَصایایِ مَتَوَفّی باشد تا زمانی که تَرکِه تَقْسِیم نَشُدِه، در دادگاهِ مَحَلّی اِقامه می‌شود که آخرین اِقامتگاهِ مَتَوَفّی در ایران، آن محلّ بوده، و اگر آخرین اِقامتگاهِ مَتَوَفّی مَعْلُوم نباشد، رسیدگی به دَعَوایِ یاد شده دَر صَلاحِیَّتِ دادگاهی است که آخِرین مَحَلّ سُکُونَتِ مَتَوَفّی در ایران، در حُوزه آن بوده است.

ماده ۲۱- دَعَوایِ راجع به تَوَقَّف یا وَرَشِکَسْتِگی، باید در دادگاهی اِقامه شُود که شَخْصِ مَتَوَقَّف یا وَرَشِکَسْتِه، در حُوزه آن اِقامت داشته